

TEMES

Catalanisme i construcció simbòlica. Qüestions generals i un cas particular: el noucentisme targarí (1898-1936)

Joaquim Capdevila i Capdevila

UNIVERSITAT DE LLEIDA

ABSTRACT

Aquest article es planteja tres objectius. D'una banda, fer una primera aproximació als grans marcs referencials recreats per les expressions majoritàries del catalanisme a cavall dels segles XIX i XX, i escatir-ne els factors bàsics de la sociogènesi, reproducció i evolució. Per tal d'aprofundir en aquest objectiu, examina d'antuvi els factors més bàsics que intervenen en la construcció i legitimació de la regió o la nació per part del catalanisme. Així, analitza, d'una banda, la concepció de comunitat en el catalanisme i com varia en les diverses expressions del catalanisme conforme a la mateixa evolució del moviment, i, d'altra banda, avalua el paper necessari dels models culturals/civilitzatoris i dels sentiments/consciències regionalistes i nacionalistes en la construcció i legitimació de la regió o nació per part del catalanisme. El segon objectiu és fer una breu aproximació a la naturalesa dels símbols del noucentisme. I el tercer, és presentar un univers local específic d'imaginari noucentista: el que basteix la burgesia catalanista de Tàrrrega des dels últims anys del segle XIX fins a la Guerra Civil del segle XX.

Paraules clau: símbol, marc referencial, comunitat, model cultural (civilitzatori), consciència nacional (regional), catalanisme, noucentisme.

ABSTRACT

This article considers three objectives. On the one hand, it takes an initial look at the main referential themes recreated by the main expressions of Catalanism in the years between the XIXth and XXth century, and selects the basic factors of their social, reproductive and evolutionary origins. In order to study this objective in more detail, he begins to examine the most basic factors that take place in the building and the legitimisation of the region or nation on behalf of Catalanism. So, on the one hand, he analyses the conception of a community in terms of Catalanism, and how this changes into diverse expressions of Catalanism depending on the same evolution of the movement, while on the

other hand, he evaluates the basic role of the cultural/civilization models and of the regional and national feeling or awareness in the construction and legitimisation of the region or nation from the perspective of Catalanism. The second objective is to carry out a short approximation on the nature of symbols from the XIXth century. And the third is to introduce a specific local universe of XIXth century imaginariu: the one that decorated the Catalan bourgeoisie of Tàrraga from the last years of the XIXth century until the Civil war in the XXth century.

Key words: symbol, referential frame, community, cultural model (from civilizations), national awareness (regional), Catalanism, XIXth century.

1. Els grans marcs referencials del catalanisme fins a la primèria del segle XX

1.1. Models comunitaris, models culturals/civilitzatoris i consciències regional(iste)s i nacional(iste)s: fonaments de les expressions majoritàries del catalanisme durant la Restauració

La formació d'uns sentiments regionalistes i nacionalistes a Catalunya —i en tants d'altres indrets— al marge d'un Estat fa que, des d'un prisma sociològic, el fonament més bàsic d'estímul d'aquests sentiments o consciències i dels projectes que en deriven sigui la *comunitas* i la comunitat en la seva tradició més secular. Des de la Renaixença cultural, les expressions socialment preeminents del catalanisme, aquelles que s'afilien d'una manera o altra a una concepció romàntica de la nació, desenvolupen unes concepcions comunitàries del fet regional o nacional, unes concepcions que s'ajusten diversament al sentit i els desenvolupaments històrics de la comunitat que fa Ferdinand Tönnies a *Comunitat i associació* (1887), que en situa les concrecions primordials en la família (la matriu nuclear), el llogaret pobletà i la ciutat, i la seva manifestació més plena en la nació, i que en pondera com a trets bàsics el consens, l'esperit i l'interès comuns (l'interès de la totalitat), en detriment de l'intercanvi especulatiu i individualista, i com a estímuls (re)generadors la *tradició sagrada* i un ordre més cognitiu, una *voluntat natural o essencial* —oposada a la *voluntat racional-instrumental*— regida pels sentiments, les passions, els desigs, els valors, etc.¹ A cavall dels segles

---

¹ Ferdinand TÖNNIES, *Comunitat i associació*, Barcelona, Edicions 62 i Diputació de Barcelona, 1984, p. 38-71 i 255-256 especialment. També sobre la qüestió, Zygmunt BAUMAN, *Identitat*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2010, p. 23 i seg.

XIX i XX (i fins molt més ençà, però això ara ens depassa)² el catalanisme desenvolupa diverses concepcions comunitari(st)es de la regió o nació, de caràcter més ruralista i tradicionalista (el proteic regionalisme catòlic en les seves diverses expressions, des de l'afi als bisbes Murgadas i Torras fins al prolífic integrisme catòlic regionalista) o altrament més modern o civilista (el catalanisme noucentista o el modernisme alomarià), de naturalesa més sacralitzada o més racionalitzada, de formulacions més precises o més vagues. Es tracta, en qualsevol cas, d'unes concepcions de la comunitat que difereixen essencialment de les de filiació liberal *lato senso*. En la tradició del catalanisme, els primers a formular unes propostes de patent sentit comunitarista del fet català són actors del regionalisme catòlic o catalanisme eclesiàstic. D'entre aquestes formulacions, destaca, per la seva ambició teòrica, pel cert impacte civilitzatori de la seva proposta i per la seva transcendència, la teoria regionalista codificada per Torras i Bages basada en la família extensa o pairal (model nuclear de la proposta), en la parròquia, el poble, la comarca i la regió, i sancionat tot plegat, en tant que ordre *natural* (negació del modern ordre liberal), per la religió i Déu.³ Tanmateix, com hem

---

² Sense anar més lluny, Antoni Vives, a *El nacionalisme que ve* (2003), proposa un comunitarisme que concilia el comunitarisme nacionalista tradicional i un comunitarisme laic i republicà. Així, si bé proposa com a fonaments de la comunitat nacional catalana, la identitat, una identitat pròpia i oberta, conformada per aspectes culturals i principis eticomorals, i la tradició, postula així mateix com a fonament d'aquesta comunitarització, la justícia social (radical) en la praxi política i institucional. (Antoni VIVES, *El nacionalisme que ve*, València, 3i4, 2003, p. 29-30, 65-68, 89, 101-105 especialment).

³ Vegeu Josep TORRAS I BAGES, *La tradició catalana*, Barcelona, Edicions 62, 1981, principalment *El llibre primer*, p. 29-122. Paradoxalment, sovint, clergues fills de pairalies rurals, principals exponents, d'ençà les últimes dècades del dinou, d'un regionalisme antiliberal, que clama per un comunitarisme tradicionalista, pairalista i moltes vegades eclesiocèntric, formulat en clau de reacció a la crisi aguda i polifactorial que viu el món pairal i rural des dels vuitanta del dinovè, són, ells mateixos, descendents d'uns sectors rurals —una emergent pagesia rica, principalment— que consumeixen i protagonitzen durant el setcents —durant la segona meitat sobretot— i durant algunes conjuntures del vuitcents una cesura en la comunitat rural, una fractura de classes que hi trastoca unes lògiques i normes de tradició arcaica, en benefici d'unes noves classes i d'unes formes d'individualisme pagès protocapitalista que les inspira. Vegeu amb relació a aquesta qüestió, Joaquim M. PUIGVERT, «Historiografia eclesiàstica i catalanisme a la Catalunya de la Restauració»,

dit, el desenvolupament del catalanisme forneix altres concepcions comunitàries del fet nacional, ben diverses,⁴ i algunes de signe ben oposat a les tradicionalistes a què acabem de referir-nos, com les que defineixen els noucentistes i amb certa concomitància Alomar i els seus seguidors en el marc sobretot del *futurisme* i del seu ideal de *Ciutat* que acomoda a l'incipient nacionalisme català principis propis del positivisme radical.⁵ Així, els noucentistes, en les exposicions sobre el seu —central— ideal de la Ciutat i de la Civilitat, desenvolupen de fet, emparant-se en el model de l'antiga *polis*, unes concepcions de comunitat civiconacional, conforme a una visió eminentment moderna, secular, burgesa, civilista i fins i tot *republicanitzada*.⁶ Seguint les lògiques de Tönnies entre nació i Estat, no és debades que siguin els noucentistes, tot just els qui més malden per la *nacionalització* del país — el *Catalunya endins* pràtià que reivindica de nou Bofill atesos els petits resultats encara atesos—⁷ els qui més s'apliquin a cercar fórmules d'intervenció i desenvolupament estatistes: bé a través de l'acció —reformista

---

El Contemporani, n. 5, gener-abril 1995, p. 30-37; Joaquim CAPDEVILA, «Reflexions sobre la història dels estudis locals. A propòsit dels vint-i-cinc anys del Grup de Recerques de les terres de Ponent», dins DIVERSOS AUTORS, *Grup de Recerques de les Terres de Ponent. Vint-i-cinc d'anys d'estudis locals*, Tàrraga, GRTP, 2002, p. 17-23; i M. BOSCH, R. CONGOST i P. GIFRE, «Els bans. La lluita per l'individualisme agrari a Catalunya», dins DIVERSOS AUTORS, *Moviments de protesta i resistència a la fi de l'Antic Règim*, Barcelona, CCEPC i PAM, 1997, p. 153-154 en especial.

⁴ Així, i a tall d'exemple, Art, Bellesa, Amor (quant al modernisme catalanista), o Cultura, Ciutat, Civilitat (pel que fa al noucentisme) o Nació(nalitat) esdevenen conceptes ideològics i propositius que enclouen formes diferents —més o menys evolucionades, més o menys modernes— d'articulació i de concepció de la *comunitas*.

⁵ Vegeu Grabiell ALOMAR, *El futurisme i altres assaigs*, Barcelona, Edicions 62, 1970, especialment el text teòric inicial dedicat al futurisme, una proposta que seduí també joves noucentistes vinculats a la Lliga Regionalista, com Ramon Rucabado, que es desenganyen després del teòric republicà mallorquí quan aquest, a partir de 1908, emprèn la seva controvertida evolució socialista i obrerista.

⁶ Ors sobretot, Carner i Bofill i Mates —l'autor de *La ciutat d'ivori* (1918) que projecta idealment la ciutat i la civilitat noucentistes— i altres noucentistes contemporanis com Ramon Rucabado o Vallès i Pujals són els qui més diàfanament verbalitzen i fixen aquests ideals de ciutat i civilitat amb aquests sentits bàsics de comunitat civicoburguesa que els constitueixen.

⁷ Jaume BOFILL I MATES, *Les joventuts catalanes. Política, nacionalisme, socialisme. En Prat de la Riba*, Barcelona, Publicacions de *La Revista*, 1919, p. 23-24 sobretot.

i imperialista— de l'Estat espanyol; bé mitjançant progressius marges de cert autogovern; bé, més en concret, per via d'iniciatives de reforma estatista — «socialista», en diuen simptomàticament en alguns casos— de la vida social; i més en el camp de la filosofia política, a través de l'hegemonia imperialista en el marc espanyol, ibèric i més enllà, gràcies a l'excel·lència moral/civilitzadora.⁸

No cal dir que aquest fenomen —la comunitarització de les concepcions regional(iste)s o nacional(iste)s— és general en totes aquelles expressions d'aquest signe que emergeixen a Europa d'ençà sobretot de la segona meitat del dinou, empeses per uns sectors socials en què la dissidència cultural i històrica respecte dels mateixos estats moderns esdevé el catalitzador d'uns marcs complexos de conflictivitat amb aquests estats, de la qual cosa resulten unes percepcions i avaluacions de l'Estat en termes d'alteritat, desafecció o fins i tot hostilitat. Així, un cas paradigmàtic de comunitarisme nacionalista el tenim també en el nacionalisme basc, que d'acord amb els plantejaments de Sabino de Arana i d'altres dirigents del PNB i de Comunità Tradicionalista Vasca, els bascos i la *patria vasca* són definits en termes d'una comunitat —d'una gran família *de facto*— nacional. També altrament aquest fenomen de comunitarisme nacionalista comença a desplegar-se des de les acaballes del dinou i a partir sobretot de la primeria del segle XX en el marc d'estats-nació europeus. El cas d'Action Française (1898) amb Charles Maurras al capdavant n'és ben indicatiu. En aquest cas concret, la crisi de l'Estat liberal, del parlamentarisme liberal, fa que determinats sectors posin en entredit la nació republicana, la concepció liberal-republicana de la nació francesa, i en reivindiquin per contra una altra d'organicista; fonamentada en un comunitarisme organicista. En aquesta tessitura les tornes canvien: l'aspecte primordial és la nació, més que l'Estat; l'Estat esdevé —o ha d'esdevenir— el reflex del vigor i puixança de la nació. Ja ha estat molt i ben dit com és aquest un procés que desvetlla formes de nacionalisme (i d'imperialisme) estatista que precursen i desemboquen en els feixismes d'entreguerres.

Cal remarcar que aquestes diverses propostes regionalistes i nacionalistes de sentit comunitari(sta) que esclaten a l'Europa de canvi de

---

⁸ Sobre la tensió (i transició) entre catalanisme i estatisme en el noucentisme, i sobre el nacionalisme estatista noucentista en general, vegeu: Josep MURGADES, «Assaig de revisió del Noucentisme», a *Els Marges*, núm. 7, Barcelona 1976, p. 35-53.

segles XIX i XX i que contenen uns sentits de la *comunitas* conforme a les formes més tradicionals del fenomen, les que aborda Tönnies, coincideixen amb la fase històrica més aguda de substitució de la comunitat rural tradicional i amb la crisi de l'Estat liberal durant la *Belle Époque* europea. La centralitat de la *comunitas* en el catalanisme fa que les seves concrecions i els conceptes ideològics que hi remetent, diverses i diversos segons el catalanisme que es tracti, esdevinguin uns marcs simbòlics de primera magnitud.

Cal dir que la concepció comunitària de la nació té un aspecte correlatiu fonamental en la concepció de molts partits i organitzacions regionalistes i nacionalistes com a agrupació o moviment; això és, en termes d'entitats/plataformes/partits-moviment/comunitat⁹ en oposició als partits liberals d'elits i als partits de masses de l'esquerra. Aquest és un aspecte rellevant. Respecte a això, és indicativa l'avaluació que fa encara de la *causa* catalanista N. Verdaguer amb motiu de la creació del Centre Nacional Català (1899), l'entitat que esdevé el factor principal de la Lliga Regionalista (1901): «*Avui com sempre, i més que mai, convé a la causa tenir ben entès, i donar testimoni amb els seus actes, que el catalanisme no és un partit, ni una agrupació política, sinó una causa patriòtica. I que, essent una causa patriòtica, ha de donar entrada franca, generosa i agraïda, a tots els fills de la pàtria que hi vinguin devots del comú ideal de deslliurar-la i enaltir-la...*».¹⁰

Si la concepció comunitària de la regió i la nació és un dels trets bàsics del catalanisme a cavall dels segles XIX i XX, una altra característica semblantment fonamental és que la sanció de la nació en el cas del catalanisme, altrament al que s'esdevé amb les nacions dotades d'un Estat que són legitimades a partir de la *violència simbòlica* de l'Estat nodrida substancialment segons Bourdieu pel mateix capital jurídic de l'Estat,¹¹ ha

---

⁹ Reprenent el terme de comparació amb el nacionalisme basc, la condició —ja originària— de partit-comunitat del PNB ha estat estudiada a bastament, havent-se'n destacat com la mateixa organització local del partit a partir del *batzokis* malda per reproduir en uns contextos urbans el *caserío* i la comunitat rural basca. Vegeu, per exemple, José L. DE LA GRANA, «Luces y sombras en la historia del Partido Nacionalista Vasco», *Pasado y Memoria. Revista de Historia Contemporánea*, n. 1, 2002, p.16.

¹⁰ A. ROVIRA I VIRGILI, *Resum d'Història del Catalanisme*, Barcelona, La Magrana, 1983, p.70-71.

¹¹ Sens dubte, la principal via de nacionalització de l'Estat modern ha estat la seva

d'operar-se a partir de tres dimensions: la cultura; propostes o accions civilitzadores (d'organització social), i el nacionalisme i la consciència nacional. D'aquí que, per al catalanisme i per altres moviments concomitants, a efectes de la legitimació dels models de regió o nació que proposen, i per tal de legitimar-se com a moviment, siguin fonamentals, en tant que materials simbòlics, en tant que jaciments simbòlics, aspectes relatius a les tres dimensions ara apuntades,¹² i de manera ben particular aspectes tocants a la comunitat rural i a la seva cultura tradicional,¹³ i així que per a molts dels

estatalització, i més concretament, el desenvolupament per part de l'Estat de les formes d'opressió simbòlica de què parla Bourdieu. Sobre la naturalesa de l'Estat modern, la lògica i les espècies de capital que intervenen en la seva concentració i capitalització simbòliques —la seva *noblesse*—, els seus mecanismes d'inculcació simbòlica i la consegüent performació col·lectiva d'unes disposicions i disciplines ciutadanes ensems que una interiorització subtil dels principis de visió i de divisió de la realitat propis del modern Estat-nació (la *violència simbòlica* de l'Estat), pot consultar-se, entre molts estudis de Bourdieu, a: Pierre BOURDIEU, *Réponses. Pou une anthropologie réflexive*, Paris, Seuil, 1992. Podeu trobar unes aproximacions precises a la noció de violència simbòlica de Bourdieu a: P. BOURDIEU, P. i L. WACQUANT, *Per a una sociologia reflexiva*, Barcelona, Herder, 1994, p. 54, 70, 88, 118s, 143-146, 148-151, 170. Tanmateix, l'Estat modern, més enllà d'uns sistemes de classificació, discriminació, segregació, consagració o institucionalització, etc., vehiculats a través d'institucions pròpies com l'escola o la burocràcia administrativa i que constitueixen el gruix dels seus mecanismes de dominació simbòlica, s'ha dotat també a efectes de la seva legitimació (de la seva nacionalització, doncs) d'unes estructures o marcs imaginaris de l'ordre dels que exposa i argumenta Charles Taylor a *Imaginarios sociales modernos* com les idees del Progrés i de la Raó en tant que principis victoriosos i teleològics de la història de la humanitat, la idea de la societat-estat moderns com de *la societat de beneficis mutus*, la idea de la nació-estat com a marc de progrés ensems que d'identitat comuna, etc. També entre aquests relats bàsics que contribueixen a la conformació i sanció simbòliques de l'estat-nació moderns, cal destacar el de la *història nacional*, com argumenta Jordi Casassas. Vegeu: Charles TAYLOR, *Imaginarios sociales modernos*, Barcelona, Paidós, 2006, p. 204-226 en especial; i Jordi CASASSAS, «Els fonaments de la construcció del discurs identitari a Catalunya», dins DIVERSOS AUTORS, *Les identitats a la Catalunya contemporània*, Cabrera de Mar, Galerada, pp. 129 i seg., 134 i 140-141.

¹² Es produeix d'aquesta manera la definició i sacralització d'uns referents simbòlics alternatius als de l'Estat modern, especialment del liberal, i respecte del liberalisme (en un sentit extens) i dels seus marcs referencials o simbòlics.

¹³ Sobre el biaix de caràcter tradicionalista i conservador que s'imprimeix hegemònicament a la tradició popular rural, i sobre els mecanismes de selecció arbitrària i de redefinició ideològica que hi operen, vegeu: Llorenç PRATS, *El mite de*

catalanistes —i per força dels seus prohoms més decisius— la conscienciació catalanista coincideix amb —i no es pot entendre al marge de— la substitució de la *comunitas* rural, o dit altrament, de la seva incorporació a unes perspectives de la realitat molt més àmplies, panoràmiques, que es tracten d'unes experiències revulsives bàsiques per a la sociogènesi del catalanisme.¹⁴

1.2. Els símbols del catalanisme

El símbol és l'expressió més sintètica, més econòmica, de la comunicació simbòlica. Un referent simbòlic —un símbol—, o un ritual, que és l'expressió més potent de la comunicació simbòlica, poden reconceptuar-se, poden redefinir-se, dinàmicament, i aquestes redefinicions es poden plasmar —com s'esdevé tan sovint— en els mateixos vehicles físics del símbol o ritual. Aquesta és una constant semiòtica i sociològica lligada a l'evolució i a l'aparició social de nous actors amb nous interessos, nous conflictes i nous principis de visió i de divisió de la realitat.

El catalanisme ens ofereix un cas magnífic fora mida del fenomen ara apuntat: *la muntanya catalana*. La muntanya, en el marc del catalanisme en general i de l'excursionisme (catalanista) en particular, experimenta des dels seixanta del dinou i fins a la Guerra Civil del segle XX —per posar unes dates ben indicatives: la primera dècada de plenitud de la Renaixença i l'estroncament traumàtic de l'anomenat *renaixement català lato senso*— unes evolucions significatives, simbòliques, en general, i de praxi —de ritualitat— més en concret que són ben indicatives de la mateixa evolució del catalanisme. Així, un primer estadi, propi de la primera Renaixença literària, evoca típicament la muntanya en uns termes retòrics, tòpics, en què les grans muntanyes del país figuren a guisa de personificacions èpiques i mítiques.¹⁵

---

la tradició popular, Barcelona, Edicions 62, 1988.

¹⁴ Unes al·lusions indicatives a aquest fenomen les podeu trobar a Joaquim CAPDEVILA i Agustí GARCÍA, «Introducció», dins Diversos Autors, *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*, Barcelona, PAM, 1997, p.7-17; i a J. CAPDEVILA, «El catalanisme en una cruïlla històrica. Tradicions del catalanisme, recomposició fonamental de les condicions i propostes de renovació», dins Diversos Autors, *Societat catalana, societat limitada?*, Vilanova i la Geltrú, El Cep i la Nansa, 2007, p. 61-62 especialment.

¹⁵ Com ha destacat F. Casanova, una mostra d'aquesta visió la tenim en el poeta florallesc Franquesa i Gomis, que mitifica en termes patrioticohistoricistes les grans

Aquest estadi correspon a un període històric en què, si bé ja ha començat l'excursionisme científic d'inspiració positivista, encara no s'ha iniciat l'excursionisme esportiu i muntanyenc (alpi). Una segona etapa, quan hom ha començat ja a posseir les muntanyes, a conèixer-les *in situ*, a pujar-les, escau a unes concepcions de la muntanya caracteritzades per uns ascetismes patriòtics idealistes projectats a la muntanya: ens referim a concepcions en què la muntanya apareix sobretot com a marc *etnogònic* (com a marc originari de la pàtria; en general o partir del territori local); en què apareix com a recer en què es conserven formes de bondat primigènia de la catalanitat; com a marc en què s'augura, es prefigura, se seqüència, la plenitud futura de la pàtria; o com a muntanyes que conviden a la pugna èpica amb l'enemic castellà (*les muntanyes èpiques*).¹⁶ Una altra etapa, coincident cronològicament amb aquesta, correspon a la vasta empresa de catolització o *santificació* de muntanyes que emprèn el regionalisme catòlic d'ençà de les últimes dècades del dinou, i que té, més enllà del seu exemple més emblemàtic, la restauració de Montserrat, mantes iniciatives escampades arreu del país.¹⁷ I finalment,

---

muntanyes del país com els Pirineus.

¹⁶ Cal tenir en compte que l'interès pel paisatge (muntanyenc), i la seva concepció com a factor primordial de significació patriòtica del territori en detriment d'unes altres visions eminentment epicomítiques o altrament científiques, és correlatiu a unes idealitzacions humanitzades de les (altes) muntanyes en què hom descobreix una *raça* primigènia de catalans tocada per una bondat ingènua i natural (els pastors i bosquerols de Massó a *Croquis Pirinencs*), tot un programa d'ascesi i plenitud de la pàtria (*Pirinencs* de Mn. Anton Anton Navarro), uns marcs locals d'etnogenia (tants i tants relats d'Iglésias i Fort sobre llocs i llogarets de les serres de Prades i el Montsant), o uns marcs privilegiats per a la simulació èpica d'uns combats contra Castella o Espanya (s'inscriuen en la lògica d'aquest món possible tantes i tantes agrupacions excursionistes de joves catalanistes radicals aixoplugades moltes d'elles en la Unió Catalanista com Los Muntanyencs, en què participa J. M. Folch i Torres, l'AE Avant, el CE Patria, el CE Rafael de Casanova, etc.; o més ençà, agrupacions com Escoltes Catalans o Palestra, o agrupacions separatistes paramilitars afins a Daniel Cardona, Estat Català o Nosaltres Sols. No cal dir que la figura de Verdaguer, del Verdaguer excursionista i del —correlatiu— Verdaguer de *Canigó* (1886) és fonamental i precursora d'aquesta primera gran fase de modernització del muntanyisme catalanista, que és correlativa a la mateixa evolució del catalanisme cap a la modernitat política i cultural a cavall dels segles XIX i XX.

¹⁷ Es tracta d'un ordre d'iniciatives com la reentronització d'imatges de santuaris i cenobis desvinculats i exclaustrats (a tall d'exemple, la de la marededéu del santuari del Tallat, ubicat al capdamunt de la serra del mateix nom, esdevinguda amb

tenim un altre conjunt d'iniciatives de conversió simbòlica de la muntanya des del catalanisme. Ens referim a les que promou el noucentisme. I que amb certa coincidència amb les ara referides, ja suposen un ple possessionament de la muntanya, que miren de convertir típicament en parcs o jardins urbans d'inspiració classicista.¹⁸

No oblidem que la muntanya, per raons diverses, però sobretot al capdavant pel fet que entronca amb el substrat arcaic de la muntanya com a catalitzador de l'experiència del sagrat, de l'experiència ascètica,¹⁹ ha estat un marc de vivència patriòtica primordial i un símbol fonamental de la nació per a totes les expressions del catalanisme nacionalista, i en tant que això, estímul bàsic de l'experiència *etnofànica*.

Els marcs de referència o universos simbòlics del catalanisme, quant a les dècades que ens ocupen, podrien agrupar-se en aquests tres àmbits (vegeu l'annex d'aquest treball):

- a) La *comunitas*. La *comunitas* (rural) originària i la terra primigènia. La ciutat.
- b) Expressions derivades de la terra i la natura, el folklore, la llengua, la història, l'art i la cultura.
- c) Els símbols conceptuals.

2. Factors bàsics en la sociogènesi, reproducció i evolució de l'imaginari catalanista

2.1. Àmbits bàsics de factors

Pel que fa als factors bàsics de (re)generació i evolució dels símbols del catalanisme, i més enllà, de catalanisme, en destacaríem tres de generals i un de més concret. Vegem-los:

---

romiatge de molts pobles i tota solemnitat l'1 de setembre de 1900), la restauració i edificació d'ermites (com l'aixecament de l'ermita de Sant Joan, a Maldà (1905), que promou Mn. Joan Torra, rector de l'església de la Santa Creu de Tarragona), etc.

¹⁸ Sobre algunes d'aquestes qüestions, com la correlació entre l'evolució de l'excursionisme i la de la visió catalanista de la muntanya, vegeu l'obra: Francesc CASANOVAS, *Del paradís a la Nació: la muntanya a Catalunya (segles XV-XX)*, Valls, Cossetània Edicions, 2004.

¹⁹ Sobre l'atavisme de muntanyes i altres elevacions naturals com a fonts de hierofania, vegeu el clàssic Mircea ELIADE, *Lo sagrado y lo profano*, Barcelona, Labor, 1992.

A. Factors econòmics, polítics i socials. D'entre aquests, en distingiríem uns d'estructurals i uns altres de més conjunturals. Quant als primers, cal destacar la fragilitat i la insuficiència estructural de l'Estat modern o liberal espanyol i les conseqüències que en deriven:²⁰ la feblesa del projecte (liberal) de nació espanyola, que viu molts episodis agonístics, un fet que reverteix en una precària capacitat d'integració simbòlica —d'identificació, de cohesió— de la nova nació espanyola; els dèficits de l'Estat pel que fa al foment d'infraestructures bàsiques (vies, recs...), l'adopció de mesures proteccionistes o iniciatives de preservació social...; el desenvolupament social capitalista eminentment contradictori, conflictiu, en les zones de l'Estat més desenvolupades econòmicament que experimenten, sobretot d'ençà de l'última dècada del dinou una forta conflictivitat ideològica i de classes, tractant-se d'un aspecte que resulta en bona mesura de la mateixa fragilitat global de l'Estat, i de l'escàs i contradictori desenvolupament capitalista que s'hi esdevé globalment.

Pel que fa als factors conjunturals, es podrien esmentar aquests: la crisi agrària de la fi del segle, en què destaca la severa crisi vitivinícola sobrevinguda a partir dels anys 1890 i 1891 que posa fi a l'esclatant prosperitat de les dues dècades anteriors; la crisi colonial, que ultra comportar progressivament la pèrdua del mercat antillà i filipí, reporta, per la conflictivitat bèl·lica que genera, greus càrregues econòmiques; el lliurecanvisme amb episodis com el Tractat de comerç amb Anglaterra (1885) o la importació massiva de vins i destil·lats alcohòlics forans a partir del 1891...; o la important conflictivitat social desfermada a partir de l'última dècada del segle XIX, coincidint amb l'emergència i expansió d'uns projectes i unes formes més violentes —i menys filosòfiques— de caràcter revolucionari.

Aquests darrers factors, que agreugen els anteriors d'ordre estructural, afecten especialment la societat catalana de les dues últimes dècades del dinovè; i això, en la mesura que es tracta d'una societat més evolucionada,

---

²⁰ Aquest és un aspecte fonamental que resulta d'un conjunt de factors que es retroalimenten, com l'escàs desenvolupament global d'una burgesia capitalista moderna; la impossibilitat d'articular un mercat nacional —estatal— unificat, modern; el desenvolupament ineficient de la fiscalitat; el desenvolupament precari dels instruments financers bàsics per al desenvolupament industrial i l'obra d'infraestructures: els mercats de valors i la banca; la crisi i fallida final dels mercats colonials, i uns desajustos pressupostaris en benefici de les despeses militars.

més complexa socioeconòmicament, que s'ha beneficiat del fort creixement dels setanta i vuitanta, i així que afecta també (i particularment) uns sectors socials emergents —professionals,²¹ petits industrials, comerciants urbans— que es diferencien en un marc de desenvolupament de la petita burgesia, i perquè afecta amb especial intensitat la classe pairal; amb el benentès que uns i altres sectors tenen un pes fonamental en el desplegament i (pre)politització del catalanisme d'ençà dels vuitanta del segle XIX.

B. Factors identitaris o nòmics. Es tracta d'uns conflictes identitaris en el sentit fort; o dient-ho altrament, d'uns conflictes anòmics —que impliquen unes tensions bàsiques en la identitat dels individus i col·lectius— per tal com afecten els pilars d'identificació bàsics de la persona ensems que els principis bàsics de percepció, avaluació i actuació en el món. Els sectors protagonistes del desvetllament catalanista, i encara més els qui n'encaren la progressiva politització, experimenten una conflictivitat identitària *lato senso* que és bàsica per entendre la seva adscripció al catalanisme i les pautes concretes d'actuació que hi menen. Es tracta d'uns conflictes identitaris que són el resultat de quatre experiències bàsiques, ben interrelacionades les dues primeres:

a) Uns processos conflictius, crítics, d'incorporació de la *comunitas* rural —i més justament, de l'experiència comunitària rural o vilatana— en uns mons més amplis —la (gran) ciutat i l'Estat principalment— caracteritzats per unes perspectives eminentment panoràmiques de la realitat.²²

---

²¹ És important tenir en compte en aquest sentit, com ha posat de relleu J. M. Puigvert, que durant les últimes dècades del dinovè es produeix amb força, entre les famílies benestants, i pairals en particular, la substitució, pel que fa als estudis dels fills mascles, de les carreres eclesiàstiques per les carreres civils.

²² Si Charles Taylor situa les arrels de l'individualisme modern —l'estadi arqueològic, que podríem dir-ne— en els processos de cristianització-despaganització i de la subsegüent privatització-racionalització del culte que promou l'Església a partir de l'edat mitjana, amb les conseqüències col·lectives d'un *gran desarraigo*, d'una gran cesura respecte d'una comunió còsmica primitiva de caràcter sagrat, una fita *terminal* i bàsica en aquest procés fóra, sens dubte, el conflictiu procés de substitució de la *comunitas* rural entre el segle XIX i bona part del segle XX, o dit altrament, d'incorporació de la *comunitas*, de l'experiència del món que n'és filla, a unes perspectives del món eminentment panoràmiques, complexes, sobrevingudes amb les grans mutacions de la modernitat: la ciutat, l'Estat, les locomocions, la premsa massiva, etc. Vegeu: C. TAYLOR, *Imaginarios sociales modernos...*, p. 67-86. Vegeu també sobre aquesta qüestió: J. CAPDEVILA, «Tradicions del catalanisme...», p. 62. Una

b) L'afrontament d'uns contextos socials més complexos, amb molta més estimulació (i tensió) estructurals. Cal tenir en compte en aquest sentit fenòmens com la inicial informacionalització de la societat urbana, i l'auge d'un sensualisme massiu estimulat per l'emergència i desenvolupament de la moderna cultura de masses.²³

c) El caràcter hispanòfon del gruix de la producció de la moderna cultura de masses; especialment quant a aquells camps de producció i consum més populars i populistes (teatre líric i música popular).

d) La forta conflictivitat ideològica (i de classes) que a partir sobretot de la darrerria del dinou afecta diferents classes socials i ideologies, que es tracta d'una conflictivitat que, en l'ordre ideològic i mental, afecta especialment sectors *ascètics*, petita burgesia urbana i la classe pairal.

avaluació concurrent a la que fem des de l'inici d'aquest apartat n. 2, la fa J. CASASSAS a «Els fonaments de la construcció del discurs identitari a Catalunya», amb relació en aquest estudi a la modernització socioeconòmica del país, als fenòmens migratoris (de l'interior català, i al·lòctons), a la reconfiguració demourbana de Catalunya i a la conflictivitat social i ideològica (p. 147-148).

²³ Sectors ben representatius del catalanisme, amb mentalitats ascètiques socioeconòmicament, nodrits sobretot pel divers catalanisme catòlic, desenvolupen diverses formes de *tensió anticoncupiscent*; ço és, de refús del modern sensualisme massiu, de les seves expressions més gruixudes i populars sobretot, i de repudi de les vinculacions —ben freqüents també de la moderna cultura de masses— entre mort —entre la mort real o aspectes que remetent simbòlicament a la idea de la mort— i erotisme. Pel que fa a aquest darrer aspecte, es tracta del refús de la *tanatització de l'eros*, un dels fenòmens sociocognitius bàsics de les narratives populistes des del XIX —romanços, novel·letes, etc.— fins avui mateix. El repudi d'aquestes manifestacions radica en la negació essencial que suposen aquestes expressions de la sacralització (ascètica) de la identitat associada al catalanisme. Hi ha una frase de López Picó, exponent de l'ala més catòlica i conservadora del noucentisme, que corona un article seu contra el malparlar, els seus apologetes i el modernisme bohemi, que il·lustra a bastament aquesta *tensió anticoncupiscent*. Diu així (les majúscules són seves): «NO HO PERMETREM Y A TOT IMPULS ESPONTANI DE NOSTRES BAIXOS INSTINTS, DE NOSTRES CONCUPIESCENCIES, POSEMHI CENYIDOR DE CASTEDAT.» Rusiñol (*Xarau*), dies després se'n mofa, i reproduïx la frase com: «*Que a tot impuls dels seus instints i de les seves concupiscències hi posin un cenyidor: un cenyidor de castedat.*» Vegeu: Josep M. LÓPEZ PICÓ, «De la masculinitat», *La Veu de Catalunya*, Any XIX, n. 3663, Barcelona 10-VII-1909, Ed. del Vespre, p. 1-2; i XARAU, «GLOSSARI. Lo del Mot», *La Campana de Gràcia*, Any XL, n. 1595, Barcelona 23-VII-1909, p. 478-478.

A cavall dels segles XIX i XX (i molt més ençà), aquests i altres factors coincideixen a provocar en sectors diversos que nodriran o nodreixen el catalanisme unes sensacions d'estranyament, d'erosió, de crisi, dels pilars bàsics de la identitat individual (i de grup), tot incidint de manera nuclear en els sentiments d'afiliació *local* (local, regional o nacional).

Passem a l'aspecte més incisiu, més fecund, del conflicte identitari que hi ha al darrere en la gènesi i evolució del catalanisme (pre)nacionalista. Els factors suara al·ludits (experiències de substitució de la *comunitas*; experiències d'unes societats molt més complexes, més denses i excitades...) violenten decisivament en sectors diversos del catalanisme o que hi afllueixen, uns sentiments *patriòtics* diversos —des d'uns mers sentiments, vius, d'afiliació al propi lloc fins a sentiments pròpiament naciona(liste)s—, que es tracten (!!) d'uns sentiments que són el resultat en bona mesura de la sublimació o transferència al territori, a la identitat territorial, d'una sentimentalitat del sagrat d'arrels arcaïques,²⁴ o d'un *eros* de filiació primitiva si volem,²⁵ per part d'uns sectors socials amb unes mentalitats ascètiques en l'ordre econòmic i social.

Aquest aspecte —unes tensions patriòtiques que enclouen unes tensions ascètiques d'ordre socioeconòmic, que hi són en l'origen; o al revés, unes tensions ascètiques que són alimentades i sancionades per unes identitats patriòtiques— és central fora mida en la (re)generació crítica del catalanisme en les seves principals expressions socials, i en la de les seves projeccions simbòliques.

Els factors ara esmentats excitats pels d'ordre socioeconòmic que hem apuntat primer, provoquen uns estats diversos d'anomia en diferents sectors del catalanisme. És aquest divers malestar identitari un poderós revulsiu i catalitzador del catalanisme, de noves expressions del catalanisme, i de noves identitats individuals i col·lectives constituïdes entorn seu. Aquest fenomen esdevé especialment patent en aquells sectors —fonamentals en la gènesi i

---

²⁴ Es aquesta sacralitat d'arrels arcaïques sublimada en els sentiments patriòtics allò que els confereix una potent força religiosa, i diem religiosa atenent-nos a la consideració durkhemiana d'avaluar com a forma religiosa tota aquella expressió que enclogui essencialment l'experiència del sagrat.

²⁵ En efecte, posats en l'hermenèutica freudiana, podríem parlar també d'un *eros* d'arrels primitives.

reproducció social del catalanisme (pre)nacionalista— en què el catalanisme, ultra un factor d'identificació patriòtica, sanciona ensems unes mentalitats, i particularment unes mentalitats econòmiques.

Podem dir, d'altra banda, que aquesta conflictivitat identitària que incideix amb força en la base i evolució de les expressions majoritàries del catalanisme ha fet d'aquest moviment una de les expressions fonamentals en el curs de la Catalunya contemporània de (re)sacralització —o sacralització reactiva— del món a partir d'unes expressions seculares, i d'articulació, doncs, d'unes formes de religiositat secular.

C. L'evolució del catalanisme. Entre les últimes dècades del segle XIX —des dels vuitanta d'aquest segle bàsicament— i fins als anys vint i trenta del segle XX, el catalanisme evoluciona conforme a quatre tendències bàsiques: la politització i la diversificació política; la massificació cultural i política; la seva democratització: l'eixamplament de la seva base, i la radicalització propositiva.

2.2. Un conflicte fonamental: la conflictivitat —la tensió— ascètica quant a la pròpia posició econòmica (o política)

Relacionat amb els factors ara esmentats, n'hi ha un de més concret, a què ja ens hem referit, que ha incidit poderosament en la gènesi, reproducció i evolució social del catalanisme (pre)nacionalista i dels seus símbols.

Es tracta de la conflictivitat —i de la subsegüent tensió— quant a la pròpia posició (socio)econòmica —o política, però amb una lògica econòmica de fons— que experimenten sectors ben diversos del catalanisme, orientats per unes també diverses mentalitats ascètiques;²⁶ això és, guiades per la voluntat

---

²⁶ En efecte, quan parlem d'ascetisme econòmic i social amb relació al catalanisme de les dècades de canvi de segles XIX i XX, no parlem d'una forma ideal d'ascetismes, sinó de diverses d'aquestes formes. Tenim, així —sense pretendre fer un examen exhaustiu— uns ascetismes pairalistes i ruralistes afins al regionalisme eclesialístic en la seva diversitat; tenim també, ben definit, ben patent, un ascetisme racionalista, *legalista*, amb fortes similituds amb la mentalitat racional-legal de què tracta Weber a *L'ètica protestant o l'esperit del capitalisme*; o altrament se'ns revela també un ascetisme propi del món de la dependència mercantil, molt condicionat entre finals dels anys deu i la primeria dels vint del segle XX, en un context de forta crisi econòmica i política, per una por aguda a la proletarització o plebeïtzació, posada de relleu en el terreny més personal per la remarca —en el

de preservar o promocionar la pròpia posició econòmica (*de facto*, o en el fons), i associades a pràctiques com l'estalvi (la raó previsor), el treball o l'esforç directe, sobre un mateix, com a principi bàsic de l'ètica econòmica; el càlcul (la raó planificadora); les pors i resistències a la plebeïtzació o proletarització; les prevencions o resistències al sensualisme modern; o l'observança de la norma social: l'escrúpol quant a les convencions socials i la legalitat jurídica (la *legalitat* de què parla Weber com a tret bàsic del puritanisme propi de la *mentalitat racional-legal*,²⁷ i que en el catalanisme, tan característica serà del nacionalisme petitburgès o mesocràtic, liberal-conservador majoritàriament en la seva correlació política).

En la configuració d'aquest ordre de conflictivitats, hi coincideixen tres factors bàsics:

1) La naturalesa de l'ascetisme (socioeconòmic), la lògica que li és inherent, i amb relació a aquest aspecte, la posició que hom o el mateix grup social ocupa en el camp socioeconòmic (o polític) respecte, la trajectòria que té en aquest camp, les dificultats específiques que enclou, les expectatives que hom o el grup hi alberguen, el sentit del joc, etc.

2) La certa crisi identitària —o la certa angúnia anòmica— d'aquests sectors determinada per experiències bàsiques lligades a la modernització social com el contrast entre uns mons microcòsmics propis de la *comunitas* rural premoderna i de la pairalia i unes noves realitats (la —gran— ciutat i l'Estat, sobretot) de caràcter palesament obert i panoràmic; o l'experiència consegüent d'uns nous mons de vida molt més complexos i molt més densos i excitats; o la conflictivitat lligada a definicions ideològiques del món ben contradictòries...

3) Els factors estructurals esmentats anteriorment relacionats amb la crisi estructural i les crisis conjunturals i dèficits del modern Estat espanyol.

Aquests polifactors coincideixen a configurar uns ordres de conflictivitat que afecten intensament diferents sectors catalanistes dirigits per unes mentalitats

---

vestir, per exemple— d'uns signes d'estatus petitburgès, i en l'ordre patriòtic i polític, per una radicalització catalanista de signe separatista. (Sobre el món dels dependents i llur conflictivitat, vegeu: Manuel LLADONOSA, *Catalanisme i moviment obrer*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.)

²⁷ Vegeu Max WEBER, *L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme*, Barcelona, Edicions 62, 1988, traducció, edició i pròleg a cura de Joan Estruch.

ascètiques en els ordres socioeconòmic i polític (i en aquest darrer cas, amb una lògica econòmica també de fons). Es tracta d'una conflictivitat que afecta la identitat patriòtica estrictament, associada a la pertinença regional i nacional (i local i comarcal, sovint també), i que afecta ensems —i sobretot, al capdavant!!— unes lògiques o mentalitats ascètiques en els ordres apuntats, formades a partir de transferir-se a la pàtria o a la nació (i als diferents marcs subsidiaris que hi remetent) una sentimentalitat primària, sacralitzada, producte de la sublimació operada per la mateixa mentalitat ascètica: per la retracció que aquesta comporta respecte d'una sentimentalitat d'arrels arcaiques —d'un *eros* de fons arcaic— que és aleshores transferit o sublimat al patriotisme. No cal dir que les conjuncions de conflictivitat exciten aquest fenomen.

El fet que unes lògiques i tensions ascètiques orientades a la preservació o promoció socioeconòmica (o política) es nodreixin i legitimin a partir d'uns sentiments patriòtics afegeix tensió conflictiva a l'activitat econòmica, i al revés, aquest fenomen esdevé un factor d'especial excitació del catalanisme: a l'efecte de la (re)generació dels seus sentiments, dels seus símbols i de la seva producció discursiva.

3. El noucentisme. Els seus símbols: dimensió cognitiva i formal

El noucentisme simbòlic no pot entendre's al marge de l'ascetisme mental que, en els camps social i econòmic, guia característicament aquells que el recreen i s'hi identifiquen; o si volem, al marge d'uns sectors catalanistes, enquadrats majorment en la petita burgesia o *mesocràcia burgesa* que desenvolupen, en uns contextos conflictius, unes formes de mentalitat puritana que guarda certa concomitància amb la que examinà Weber.

No debades, les principals manifestacions simbòliques del noucentisme social —parcs-jardins com el de Sant Eloi de Tàrrrega; orfeons excel·lits musicalment com el Nova Tàrrrega de la mateixa ciutat; un emblematisme autoreferencial, fetitxista i normatiu respecte dels principals representants de la pròpia classe social, etc.— traeixen prou bé unes divisòries mentals —un racionalisme (planificador); un *legalisme* o atenció a l'observança de la norma, de la convenció social; el treball directe d'hom o sobre si mateix; l'estalvi...— que corresponen a unes formes d'ascetisme racionalista. I en aquest cas d'ascetisme racionalista i catalanista.

El tret fonamental dels símbols noucentistes és que acometen una projecció ideal dels principis bàsics dels sectors que els promouen; de principis com els ara indicats. Aquesta idealitat en la projecció és conseqüència del tipus d'ascetisme, petitburgès primordialment, i (auto)conflictiu, que menen els seus factors. Quines són algunes de les claus d'aquesta idealitat?, doncs la projecció d'aquests principis mentals rectors sobre *si mateixos*: sobre uns referents propers; que ja resulten identificatius (muntanyes locals; individus conveïns; comerços locals, etc.; o en un altre nivell, danses i cançons tradicionals com s'esdevé amb sardanes i orfeons); i sobre referents que són normalment el resultat d'obra pròpia, pròxima, tangible, de caràcter ciutadà, cultural, econòmic: ateneus, museus, jardins, aparadors, orfeons, etc.

El resultat d'aquesta lògica és la formació d'uns símbols caracteritzats per l'autoreferencialitat, l'autoespecularitat ideal; per ser en bona mesura uns miralls ideals de la pròpia mentalitat (dels grans principis de visió i de divisió de la realitat) i de si mateixos com a classe, dels seus promotors i d'aquells que s'hi projecten.

Dins el noucentisme podem distingir-hi tres tradicions i vies bàsiques de construcció simbòlica: a) la reforma i acomodació assimiladora dels marcs i referents heretats de la Renaixença i del modernisme catalanista d'acord amb els propis principis. Ens referim a la llengua i la literatura, la *comunitas* primigènia, l'art, l'orfeonisme, el sardanisme, la natura, etc.; b) els metasímbols relatius a la Ciutat (la Cultura, la Civilitat) i aquells referents concrets —la ciutat, el teatre, el museu, la biblioteca, la música, etc.— que hi puguin remetre; c) la mateixa obra política institucional, la seva dimensió simbòlica.

4. El noucentisme targarí: un univers simbòlic específic²⁸

El catalanisme, a Tàrraga, a partir dels últims anys del dinou, experimenta un desenvolupament significatiu. Més, si el comparem amb el

---

²⁸ Vegeu Joaquim CAPDEVILA, *Tàrraga (1898-1923): societat, política i imaginari*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008. Podeu veure, també, Joaquim CAPDEVILA, «La Tàrraga noucentista (1898-1923). Una primera aproximació», *Urtx*, n. 13, 2000, p. 145-228; i del mateix autor: «Tàrraga, la capital noucentista de Ponent (1898-1936)», *Quadern d'història del Centre d'Història Contemporània de Catalunya*, n. 18, a l'*Avui*, Barcelona 31-V-2003, p. 3.

que experimenta en el seu entorn regional. El catalanisme ateny en aquesta ciutat un important desenvolupament societatari i unes quotes rellevants d'excel·lència cultural. No obstant això, no assoleix l'hegemonia política fins a la Segona República, quan el Centre Autonomista Republicà (Lliga Catalana) deté, de manera excepcional al que s'esdevé a les poblacions importants de la plana de Lleida, el poder municipal sense interrupció.

El creixement del catalanisme és correlatiu a l'important desenvolupament econòmic de la ciutat, i en particular al que té una petita burgesia comercial i industrial de què es nodreix de manera primordial aquest catalanisme. Cal que tinguem en compte que Tàrraga, en trenta anys, entre el 1901 i el 1930, incrementa en 292 el nombre de negocis subjectes a la matrícula industrial. Aquesta circumstància la converteix en la segona ciutat de la demarcació provincial, després de la ciutat de Lleida, pel que fa al nombre absolut de negocis *industrials*, i la primera en proporció al nombre d'habitants.

En el camp del catalanisme a Tàrraga, s'hi poden distingir dues tradicions que acaben convergint a partir mitjan anys deu: una de més eclèctica i liberal, definida per l'Agrupació Catalanista de Tàrraga (1898), la Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra (1903) i l'Ateneu de Tàrraga (1919);²⁹ i una tradició dominada pel carlintegrisme, representat pel Patronat de Sant Jordi (1907). Salvant les distàncies, aquesta doble tradició, durant la Segona República, es recompon en les línies que representen la Lliga Catalana i Acció Catalana Republicana, que té a Tàrraga una força significativa i que compta amb dirigents significats procedents de l'antiga Lliga Catalanista.

Sens dubte, un dels fenòmens més rellevants, en l'ordre ideològic i cultural, de la Tàrraga de les primeres dècades del segle XX, és la formació a la ciutat, amb relació al catalanisme, d'un marc simbòlic reeixit i específic. Aquest univers de símbols constitueix, de fet, l'essència del *noucentisme targari*. Els símbols del catalanisme targari corresponen a un conjunt de realitzacions que aquest catalanisme materialitza amb finalitats eminentment simbòliques, i a partir sovint d'uns exponents de la mateixa ciutat, que recrea simbòlicament.

---

²⁹ L'Ateneu, amb una orientació preminentment cultural, no té el caràcter prepolític de les dues primeres, adherides a la Unió Catalanista.

4.1. Els símbols del noucentisme targari

Un primer marc simbòlic malda per consagrar l'exemplaritat pública de la ciutat i dels seus prohoms. Aquesta exemplaritat pública, el seu sentit, el sentit que en vehiculen els seus símbols, és substanciada per dos factors bàsics. Per l'exemplaritat cívica —per l'escrúpol quant a les bones maneres ciutadanes— que hom atribueix a individus significatius i afins, o que és reclamada als conciutadans en general o a determinats dels seus grups, o que s'atribueix a la ciutat en general o que —més sovint— li és exigida.³⁰ I d'altra banda, per l'adhesió que exerciten (o que es demana que posin en pràctica) ciutadans determinats o el total de la ciutat amb els altres principis bàsics —ultra aquest *legalisme*— i amb les iniciatives i identitats que desenvolupa el catalanisme noucentista de la ciutat.

Dins aquests símbols que coincideixen de manera central en una voluntat de consagració de l'exemplaritat pública de la ciutat i d'alguns dels seus ciutadans, poden relacionar-se aquests: el *nom de la ciutat* o més aviat *el bon nom de la ciutat*; l'al·lusió semblantment emblemàtica dels individus —o de les famílies dels individus— reconeguts de la burgesia local i sobretot de l'aff, en què s'ha de destacar en aquest ordre una forma simbolitzadora ben indicativa: la referència —i la remarca sovint— dels cognoms dels individus reconeguts de la burgesia local: la proclivitat a emblemàticament els cognoms d'aquells individus, en l'actuació dels quals, hom veu reflectits exemplarment

---

³⁰ Aquesta exemplaritat ciutadana que el noucentisme targari valora dels seus individus conspicus, i que tant emblemàticament, no pot entendre's al marge del modern sentit d'allò públic, al marge de l'escrúpol per allò públic, tractant-se d'un sentit i obligació que emanen de l'Estat modern, de la seva *violència simbòlica*, i del seu capital jurídic al capdavant, unes instàncies que determinen la conformació del camp o esfera pública, d'allò públic, fonamental de la societat moderna, com ha destacat Habermas. D'altra banda, aquest sentit de l'exemplaritat cívica, en una ciutat com la Tàrraga de la primeria del s. XX i entre una burgesia catalanista ben conservadora en el seu gruix, també s'afilia ben sovint —de manera concurrent, i no pas incompatible amb l'exigència *pública* derivada de l'Estat— a la moral catòlica. No cal dir que per a uns sectors com els que promouen i es vinculen a aquest catalanisme noucentista, que desenvolupen unes formes de mentalitat ascètica racionalista, la mateixa predisposició al *legalisme* —a l'observança de la norma social— es retroalimenta amb força amb aquesta *violència simbòlica* de l'Estat modern condensada en aquest sentit del *públic* i eventualment també amb la moral religiosa.

els principis bàsics de la pròpia manera de veure el món i el grup-classe. No oblidem en aquest sentit que el cognom de la persona és vist, des d'una ètica econòmica ascètica com la que ens ocupa, com el moll de l'os intransferible de l'individu, com el mirall d'allò que és en essència, despulat de falses atribucions. Un altre símbol d'aquest univers és la figura del mestre Güell, l'artista i promotor cultural per excel·lència de la Tàrraga de la Restauració, que iniciat en el modernisme i sense abandonar-lo mai s'acomoda a una lògica i unes iniciatives d'ordre noucentista.³¹ Sobretot després del seu decés l'any 1930, i durant els anys de la Segona República, la seva figura és construïda i potenciada simbòlicament per tots els sectors del catalanisme burgès de Tàrraga.

Sens dubte, un dels símbols més rellevants del noucentisme targarí, i que s'inscriu en aquesta voluntat d'exemplaritat pública de la ciutat és el parc o la muntanya-jardí de Sant Eloi; la muntanya urbanitzada de Sant Eloi. La història de la urbanització de la serra —situada d'esquena a la ciutat, i erma fins al 1910— s'inicia el gener de 1910 amb la primera plantada d'arbres i amb la inauguració d'una font-gruta als peus de la serra construïda amb motiu de la celebració a Tàrraga del XIII Congrés de la Federació Agrícola Catalano-Balear. La segona fita rellevant és amb motiu de la diada de Sant Eloi de 1913 —festa patronal—, quan se celebra a la serra la primera Festa de l'Arbre,³² organitzada per l'associació Amics de l'Arbre, la qual aprofita l'avinentesa per presentar-se a la societat local. La festa, promoguda per la Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra, vol contribuir, en primer terme, a la forestació de la serra erma. I vol, més genèricament, fundar una cultura cívica en la societat targarina, en els paràmetres del noucentisme burgès. Més enllà, però, amb relació a aquest segon aspecte, cal precisar que l'objectiu principal de l'obra forestadora s'inscriu plenament en la mentalitat d'una petita burgesia amb components ascètics, per a la qual, la urbanització ideal —l'enjardinament amb caràcter de parc públic per a Tàrraga— de la serra per

---

³¹ Sobre aquest artista i catalanista targarí, sobre el seu pensament i la seva obra, vegeu: Josep GÜELL, *Escrits 1899-1930*, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga, 2009, edició i estudi introductorí a cura de Joaquim Capdevila.

³² Aquesta festa, amb una incidència especial en el medi escolar, pretén crear una consciència ecològica i sobretot una consciència cívica lligada a l'Estat. La *festa de l'arbre* forma part d'un conjunt de modernes celebracions —festes del sometent, batallons infantils, etc.— destinades a la fonamentació simbòlica de l'Estat liberal.

excel·lència, referencial, carismàtica de Tàrrrega, esdevé un mirall —un referent ideal— del mateix esforç com a classe.

Des de la primera gran plantada de 1913, els progressos forestadors de la serra són molt rellevants. Així, el 1916 es planten 6.000 pins a la serra; l'any 1922, 400, i el 1924, 4.000. L'any 1932, els arbres ja tapen la vista al tram del tradicional cós de la cordera —*cursa pedestre*— que hom mirava de dalt de la serra, des dels pendents alts, i es planteja canviar-ne el camí.

Durant els primers anys de la Segona República, els resultats de la forestació de la muntanya de Sant Eloi són d'una magnitud tal que Josep Elies parla del *miracle de Sant Eloi*. Amb aquesta idea, el jove catalanista fa un reportatge —*Jardins de Catalunya. El miracle de Sant Eloi*— que obté un reconeixement en el primer concurs de reportatges convocat per *Mirador* el setembre de 1932.³³ El text, que aquest setmanari pròxim a Acció Catalana publica el gener de 1933, se centra a destacar el mèrit extraordinari que suposa haver convertit, a despit de l'extrema eixorquesa del terreny i de les mofes i escepticismes locals, la serra erma de Sant Eloi —*una muntanya pelada, esquerpa i àrida abans*— en un parc urbà equiparable als Camps Elisis de Lleida, a la Devesa de Girona o a la Fageda d'en Jordà d'Olot.

Dins aquests símbols que malden primordialment per suggerir exemplaritat pública de la ciutat i dels seus ciutadans, tenim també els aparadors dels establiments comercials. O més aviat, alguns dels aparadors. I és que de manera ben probable, l'aparador, i per extensió l'*art establimentària* dels comerços, han actuat com els fonaments simbòlics més bàsics del patriotisme cívic —targarinista i catalanista— de la burgesia targarina. Durant anys s'han celebrat a la ciutat concursos d'aparadors i la premsa local —i la catalanista en particular— s'ha fet ressò de la correcció i l'elegància d'alguns aparadors. En el perquè d'aquesta funció simbòlica, cal notar alguns dels trets que concorren en el comerç urbà i en la disposició dels aparadors més en concret: la fixació fetitxista —feta amb notables dosis de raó i de sentit de la correcció— dels productes de venda en els establiments comercials més distingits, i especialment en el marc dels seus aparadors; la configuració

---

³³ Josep Elies i Viles guanya un reconeixement amb el reportatge intítulat *Jardins de Catalunya. La porfídia targarina o el miracle de Sant Eloi* («El concurs de reportatges», *Mirador*, Any IV, n. 196, Barcelona 3-11-1932, p. 11). Les bases del concurs apareixen per primer cop en el número corresponent a l'1 de setembre de 1932.

global, així mateix, de les botigues d'acord amb uns principis de racionalitat i d'equilibri, de mesura; les converses produïdes en l'àmbit dels comerços, subjectes a uns patrons d'interacció ben convinguts i establerts; i la forta densitat de comerç urbà a la Tàrraga de les primeres dècades del segle XX.

Finalment, dins aquest primer subunivers simbòlic voldriem fer esment de l'obra lírica de tres joves catalanistes: de Josep M. Llorc i de Ricard Piqué, i de Delfí Escolà, que tot i ser de Verdú manté una estreta relació amb els joves burgesos targarins contemporanis. Llorc és autor de *Recorts de la natura* (1915); Piqué dels volums *Coses de Tàrraga. Poesies* (1921), *Instants* (1922) i *L'esperit d'una Ciutat: poema* (1922), i Escolà, de *La plàcida riba* (1935). La seva obra poètica té un caràcter eminentment líric. Els motius dels poemaris —tots a l'abast excepte el de Llorc— són l'exalçament del poble o vila, de Catalunya-pàtria, i una qüestió molt important, el temps; el temps amb relació als aspectes esmentats, i relacionat amb l'amor, la infantesa, la mort o la naturalesa. Com és natural, en una petita burgesia com aquesta, de naturalesa ascètica, no hi trobem cap rastre de trama narrativa moderna; això és, de mirall conflictiu de la societat.³⁴

Passem a un segon marc de símbols. En aquest marc, si bé també hi és bàsica la voluntat d'exemplaritat pública de la ciutat i llur ciutadania, unes identitats locals en aquests termes, hi són preeminentes unes identitats patriòtiques i de classe de rang superior. Es tracta d'un conjunt d'expressions musicals i coreogràfiques caracteritzades per un marcat i divers sentit classicitzant, i pel fet d'interpretar, ultra peces de clàssics, cançó popular catalana i música sacra. Els principals d'aquests referents són l'Orfeó Nova Tàrraga, l'Escola de Gimnàstica Rítmica, i la dilatadíssima trajectòria de concerts de música clàssica. Les dues primeres de les iniciatives apuntades són fruit de l'impuls de Güell i de la col·laboració d'uns grups burgesos minoritaris adscrits al catalanisme. L'Orfeó Nova Tàrraga, fundat el 1901 i refundat definitivament el 1915, és segur, amb l'Ateneu (1919), l'expressió màxima del noucentisme targarí, que en denota un desenvolupament significatiu, oimés si el comparem amb el de l'entorn regional, inclosa la capital de la demarcació provincial.

---

³⁴ Aquesta circumstància és la que explicaria també substancialment el fenomen d'una *generació sense novel·la* —l'hegemonitzada pels noucentistes— sobre què escrigué Riba el 1925 i sobre què es preguntava Alan Yates l'any 1981. (Alan YATES, *Una generació sense novel·la?*, Barcelona, Edicions 62, 1981.)

L'Orfeó Nova Tàrrrega, amb Güell al capdavant, assoleix una posició destacada dins l'orfeonisme català. En són testimonis l'execució d'*Israel a Egipte* de Händel (1918) o la interpretació que fa del *Magnificat* de Bach (1925), i sobretot la seva actuació al Palau de la Música Catalana (1926) i la visita que rep l'any següent de l'Orfeó Català amb Millet al capdavant. L'Orfeó, que disposa d'una escola complexa de formació de cantaires, reuneix el 1930, any de la mort del mestre, 84 cantaires: 20 sopranos, 15 contralts, 11 nens, 21 tenors, 8 barítons i 9 baixos; amb 31 nens i nenes, alumnes de música, aspirants.

Güell també és el promotor d'una altra de les expressions principals del noucentisme local: l'Escola de Gimnàstica Rítmica (1912), la primera d'aquestes característiques de l'àmbit provincial. Per engegar-la, assisteix prèviament —ja és un home madur—, a les classes de gimnàstica rítmica que fa al Palau de la Música el mestre Llongueras, l'introductor a Catalunya d'aquest mètode de pedagogia musical creat pel suís J.J. Dalcroze. Güell, amb el concurs d'uns quants catalanistes, posa en marxa l'escola, que crea així mateix una mutualitat per als joves escolars. Els i les gimnastes fan espectacles de *cançons amb gestos* a Tàrrrega i en diferents viles i ciutats de la regió. El compromís de Güell amb l'Orfeó contribueix decisivament al deseiximent d'aquesta iniciativa.

La música clàssica és una altra de les expressions artístiques i simbòliques rellevants del catalanisme a Tàrrrega; segurament, la de més llarg abast. La primera iniciativa en aquest sentit és la Societat Lírica Carnicer. Aquest conjunt de cambra (1900), nodrit majorment per joves afeccionats, per bé que amb la presència destacada del capellà i músic Mn. Ramon Florensa, es desfà, després d'una vida irregular, durant la segona dècada del segle XX. Tanmateix, la manifestació remarcable en aquest sentit és l'Associació de Música (1921) que té el precedent dels concerts de música clàssica dispensats al Patronat de Sant Jordi. De la iniciativa de l'Associació de Música, destaquen les actuacions que fan a Tàrrrega artistes —conjunts i solistes— de talla internacional com l'Orquestra Simfònica de Madrid, l'Orquestra Simfònica de Barcelona, l'Orquestra del Conservatori de Terrassa, el Cor de Cossacs de Rússia, el Trio Pasquier de París, el Quartet de Budapest, la violinista russa Mina Krokowsky, la pianista argentina Elena Larrieu o els músics i compositors catalans —violinista, i pianistes, respectivament— Eduard Toldrà, Ricard Vinyes o Pere Vallribera.

La sardana seria una altra expressió simbòlica remarcable en el catalanisme de la ciutat, per bé que ho és sobretot a partir dels anys deu del segle XX, de manera prou més tardana que a la Catalunya Vella, on d'altra banda la penetració i desenvolupament del catalanisme és més precoç i potent. La primera ballada de sardanes a Tàrraga es produeix el dia de Sant Joan de 1907 a la serra de Sant Eloi. A partir d'aleshores, la Lliga Catalanista en fa classes. El moment àlgid del sardanisme arriba amb la Segona República i de l'impuls en bona mesura del Foment de la Sardana, vinculat a la dreta catalanista.

Volem al·ludir ara a una altra de les projeccions simbòliques angulars del noucentisme targarí: la llengua catalana, les seves concepcions. Quant a aquest àmbit, volem destacar tres aspectes: la primerenca adopció de la normativa fabriana, patent a *La Signou* (1914-1918), òrgan del Patronat de Sant Jordi; un ús —vegeu per cas algunes editorials d'*Acció Comarcal* (1932-1936)— racional-normatiu i emblemàtic-fetixista de la paraula, del discurs, del llenguatge; i finalment, i en un altre sentit, la lluita pro *bon mot* a què s'adhereixen alguns dels prohoms del catalanisme conservador, i de què és fruit l'Aplec del Bon Mot celebrat a Tàrraga el març de 1913, el primer dels celebrats a la regió i un dels més multitudinaris dels promoguts per la Lliga del Bon Mot.

Finalment, cal referir unes altres iniciatives. Una —ja al·ludida— d'important impacte cultural i simbòlic tot i contradiccions i dificultats: l'Ateneu (1919), que aconsegueix reunir tot l'acrescut espectre del catalanisme burgès de la ciutat i que esdevé l'únic ateneu burgès catalanista de vocació societària completa de les terres de Lleida. I unes altres iniciatives referibles serien l'excursionisme, i la recerca, col·lecció i recuperació museística i folklòrica.

Tots aquests símbols, alhora que recreen unes adhesions de signe local i nacional, coincideixen a configurar un model de societat ascètic: centrat en uns neguits, en uns esforços —intramundans— per preservar i incrementar l'estatus social i econòmic. Més en concret, aquests símbols, amb evident paral·lelisme amb el que s'esdevé amb l'ètica capitalista segons l'exposat per Weber amb relació al protestantisme, operen característicament entre els sectors més catalanistes de la burgesia local com a eficients miralls en què hom pot confortar-s'hi i treure'n força per a l'activitat socioeconòmica.

El maig de 1926, en ocasió d'una visita a Tàrraga, Antoni Bergós, figura senyera d'Acció Catalana a les comarques nord-occidentals, posa aquesta ciutat

com a exemple de civilització catalana a les terres de Lleida, com a exemple de l'única ciutat occidental on *l'ideal català* ha reeixit amb plenitud:

«D'entre totes les ciutats lleidatanes a cap altra li seria més just l'aplicar-li el mot abrancement [...].

»Poble petit, i ciutat gran, que en tot moment dóna assistència a les més belles pensades, que porta la seguretat del triomf als cors novells, que enronda de joventut la bellesa, i que fa possible el florir de la terra erma que bescanvia en jardins d'odor catalanesca amb la llum de la ginesta en primavera, i el blau serè que en tot temps mostren els pins.³⁵

»Tàrrega, com cap altra població lleidatana, és estotjadora d'entusiasmes que es manifesten en tota llei d'activitats i que emmarquen fins a les materials, una grandesa de concepció i d'esperit remarcables; vegeu els seus proveïts comerços, la forma rica d'anunciar-los, les grans activitats industrials que la fan un centre de primer ordre, i al seu costat l'Ateneu tot munificent; l'Orfeó, model de constància; l'Associació de Música, desvetlladora del bon sentit artístic...»³⁶

No obstant això, aquesta visió de la plenitud noucentista que planteja Bergós contrasta amb els planys que des dels últims anys del dinou formulen amb tòpica reiteració joves catalanistes de diverses generacions, que denuncien la societat targarina en general, i especialment el seu jovent i el gruix de la seva burgesia com a submergits en un indiferentisme tediós, aclaparador, en un retraïment perillós, o, altrament, com a empesos per un afany lucratiu de negoci immediat. Aquests joves alerten de la feblesa de la puixança material de Tàrrega si el seu creixement material no s'acompanya d'una elevació espiritual i d'una formació tècnica dels dependents mercantils i dels industrials i comerciants. Uns propòsits als quals, segons aquests joves nacionalistes àvids de regeneració local, cal dedicar primordialment els esforços.

Sigui com sigui, l'hegemonia política del catalanisme burgès a Tàrrega durant els anys de la Segona República, amb una dreta catalanista que adopta el nom de Centre Autonomista Republicà i que dedica (!) a Macià la plaça principal de la ciutat, i amb una presència destacada d'Acció Catalana

---

³⁵ La muntanya, en urbanització, de Sant Eloi.

³⁶ Antoni BERGÓS, «Tàrrega, o l'abrancement», *Vida Lleidatana*, Any III, n. 42, Lleida 15-1-1928, p. 23-24. Podeu consultar aquest article també a *Crònica Targarina*, Any VIII, n. 337, Tàrrega 11-1-1928, p. 2.

Republicana, que obté tres regidors a les eleccions municipals de 1931, no pot entendre's sense l'hegemonia cultural assolida pel noucentisme —pel noucentisme targarí— durant la dècada anterior a la ciutat.

Annex

A) La *comunitas* i els símbols associats a la terra i a la natura, al folklore, a la llengua, a la història, a l'art, al dret

1. La pròpia *comunitas*. La terra originària d'hom

MARCS SIMBÒLICS BÀSICS	DEFINICIONS BÀSIQUES. RELATS FONAMENTALS	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL	SÍMBOLS SUBSIDIARIS	DEFINICIONS BÀSIQUES	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL
LA PRÒPIA COMUNITAS. ³⁷ (LA TERRA ORIGINÀRIA D'HOM)	La <i>comunitas</i> rural i pairal	Renaixença literària.			
	La <i>comunitas</i> presidida per la parròquia o per (la història de) l'església local.	Regionalisme tradicionalista i catòlic.			
	Els planys per <i>la desaparició</i> de la <i>comunitas</i> rural o primigènia. La nostàlgia de la <i>comunitas</i> .	Renaixença literària i regionalisme catòlic de manera fonamental; però també en cert modernisme i en autors noucentistes.			
	La <i>comunitas</i> rural presidida per la seva memòria, secular i panòptica.	En totes les expressions culturals del catalanisme per bé que sobretot en la renaixença i el regionalisme literaris.			
	La ruralia com a expressió de vellúria, d'endarreriment.	Modernisme. Noucentisme.			

³⁷ La *comunitas* esdevé típicament un marc d'exercitació transversal de símbols que alhora la referencien simbòlicament.

	Les diverses recreacions de la <i>comunitas</i> rural com a destil·lada, sublimada, depurada, enjòlita, urbanitzada... que formulen autors noucentistes i que tindrà en la sardana una projecció simbòlica fonamental.	Noucentisme.			
	La <i>ciutat-comunitas</i> dels noucentistes. La ciutat concreta com a símbol dels ideals –del metasimbol– de la Ciutat i la Civilitat.	Noucentisme.			

2. La terra. La natura

MARCS SIMBÒLICS BÀSICS	DEFINICIONS BÀSIQUES. RELATS FONAMENTALS	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL	SÍMBOLS SUBSIDIARIS	DEFINICIONS BÀSIQUES	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL
LA TERRA. LA NATURA	La terra pairal.	Renaixença literària Regionalisme tradicionalista i catòlic.	La Muntanya.	La muntanya epicomítica evocada retòricament.	Renaixença literària.
	La terra, la natura, com a fonaments primigenis regeneradors de la pàtria, de les seves bases espirituals (dels seus principis anímics) del seu art, etc.	Modernisme.		La muntanya regional santificada.	Regionalisme catòlic.
	La terra com a realitat, com a revelació, sensual (i alhora espiritual), edènica, paradisiaca.	Modernisme.		<i>La muntanya ascètica.</i> La muntanya com a marc privilegiat de l' <i>etnogonia</i> (de formació de pàtria) i d' <i>etnofania</i> (de revelació del sagrat de la pàtria). La muntanya com	Modernisme. Catalanisme radical. Avantguardisme catalanista.
	La natura-jardí. La natura sublimada, suspesa, idealitzada. La natura entre el temps i l'amor.	Noucentisme.			

				a correlat de l'ascesi ideal de la pàtria cap a la plenitud. La <i>muntanya extàtica</i> . Les <i>muntanyes èpiques</i> (prestes per al combat amb Castella o Espanya).	
				La natura -i la muntanya especialment- com a recers de la bestialitat, el primitivisme i l'anacronia.	Modernisme.
				La muntanya urbanitzada. La muntanya-jardi. El parc forestal urbà.	Noucentisme.
				La muntanya (i l'excursionisme o muntanyisme) com a escola d'educació de la voluntat, de formació del caràcter, i de conscienciació nacional.	Noucentisme. Catalanisme radical. Avantguardisme catalanista.

3. La llengua

MARCS SIMBÒLICS BÀSICS	DEFINICIONS BÀSIQUES. RELATS FONAMENTALS	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL	SÍMBOLS SUBSIDIARIS	DEFINICIONS BÀSIQUES	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL
LA LLENGUA	<i>La morta-viva o la morta rediviva.</i>	Renaixença literària. Regionalisme catòlic.			
	<i>La llengua de l'avior.</i>	Renaixença literària. Regionalisme catòlic.			
	<i>El català que ara es parla (vallfogonisme).</i>	Renaixença literària.			

	La llengua de les comarques, de les muntanyes i de les valls, de tots els racons del país. La llengua natural, en la seva diversitat geogràfica.	Regionalisme catòlic. Modernisme catalanista.			
	<i>La llengua pura. La llengua purificada. El bon mot. La bona parla.</i>	Regionalisme catòlic. Noucentisme.			
	<i>La llengua cívica. La llengua de les Normes. La llengua de l'Institut. La llengua nacional.</i>	Noucentisme.			

4. El folklore

MARCS SIMBÒLICS BÀSICS	DEFINICIONS BÀSIQUES. RELATS FONAMENTALS	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL	SÍMBOLS SUBSIDIARIS	DEFINICIONS BÀSIQUES	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL
EL FOLKLORE. EL CANÇONER DE LA TERRA	Les cançons com a testimonis de l'ànima col·lectiva.	Renaixença literària.			
	El folklore d'arrel rural -i les seves cançons particularment- com a factor de regeneració i restauració de les societats rurals tradicionals.	Regionalisme tradicionalista i catòlic.			
	Les cançons com a principi privilegiat i actiu de l'ànima catalana (i també subsidiàriament, de l'ànima local) i com a factor fonamental a través de les seves recreacions actualitzadores de la regeneració moral, social i nacional de Catalunya.	Modernisme i noucentisme.			

	Les cançons orfeonístiques -o més endavant el repertori patriòtic d'intèrprets solistes- com a correlat privilegiat de l'esforç d'ascesi de la pàtria i dels catalanistes.	Modernisme i noucentisme.			
EL FOLKLORE. LES DANSES TRADICIONALS. LA SARDANA.	La sardana. Els esbarts dansaires.		La sardana.	La sardana com a recreació sublimada (i urbanitzada, modernitzada) de la <i>comunitas</i> rural originària. La sardana com a símbol de cohesió social. La sardana com a correlat d'una mentalitat legal-racional.	

5. La història

MARCS SIMBÒLICS BÀSICS	DEFINICIONS BÀSIQUES. RELATS FONAMENTALS	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL	SÍMBOLS SUBSIDIARIS	DEFINICIONS BÀSIQUES	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL
LA HISTÒRIA	La història romàntica, mítica, èpica de les primeres dècades de la Renaixença, tendent a càrregues importants retoricisme, reiteració tòpica i compensació idealitzatòria. La història local presidida -centrada- per la història de la parròquia i de l'església.	Renixença literària. Regionalisme catòlic. Regionalisme catòlic o catalanisme eclesialístic.			

	<p>La història com a exaltació èpica del combat contra Castella; la història del No hipetròfic i violent a Castella. La història inflamada del prenacionalisme català.</p> <p>Es una història, semblantment a les evocacions romàntiques de l'etapa prèvia, dalida per les glòries catalanes medievals (l'edat d'or de la pàtria o de la nació); per la Guerra dels Segadors i la República de Pau Claris; per les derrotes dels catalans i les seves resistències heroïques: el Compromís de Casp, i sobretot els episodis relatius a la Guerra de Successió amb la resistència de Barcelona exhaurida heroïcament l'11 de setembre de 1714 com a fet cabdal; i pel període contemporani protagonitzat pels catalanistes, que és identificat i celebrat com l'etapa del ressorgiment -de la Renaixença- de Catalunya després de segles de decandiment i que en suposa ja, i n'ha de suposar sobretot, la seva (plena) restitució fins a l'assoliment (quecom formulat ambiguaent fins a la primeria del s. XX i encara després) plena llibertat.</p>	<p>Modernisme catalanista. Catalanisme radical. Avantguardisme catalanista.</p> <p>Aquesta historiografia, assentada sobre la (diversa) historiografia patriòtica dels autors de la Renaixença literària, contribueix de manera decisiva a la consolidació d'una mitologia patriòtica al voltant -o a partir- de la història de Catalunya, i esdevé el factor -!- del primer estadi de seva massificació social i el factor correlativament dels seus primers actes de celebració popular i multitudinària.³⁸</p>			
--	---	--	--	--	--

38 Sens dubte, les contribucions fonamentals a la formació d'uns universos mitopatriòtics associats a la història de Catalunya —a la seva codificació, consolidació i divulgació—, les fan primer de tot els autors —poetes i dramaturgs

	La historiografia de Catalunya com a disciplina científica al servei de la construcció nacional.	Noucentisme.			
--	--	--------------	--	--	--

bàsicament— de la Renaixença literària o cultural; i subsegüentment els venerables prohoms, exponents alhora molts d'ells d'aquesta Renaixença, de la primera etapa de la Unió Catalanista —Prat de la Riba, que els veu com els antecessors immediats de la seva generació, s'hi refereix com els del *catalanisme del no*— i els joves de diferents generacions que s'acullen a aquesta plataforma encara prepolítica del catalanisme, en el si de la qual imprimeixen a partir del canvi dels segles XIX i XX un palès decantament nacionalista i (pre)separatista. Vegeu: Jordi CASASSAS, «Els fonaments de la construcció del discurs identitari a Catalunya»..., p. 134-141 (Casassas ens ofereix així mateix una síntesi històrica de les funcions simbòliques de terra, territori i paisatge —p. 149-153— i de paper central que el *catalanisme nacionalitzador* assigna a la llengua —p. 143-144); Albert BALCELLS, *El lloc de la memòria dels catalans*, Barcelona, Proa, 2008, amb un èmfasi especial a la figura de Rafael de Casanova; Pere ANGUERA, «Les quatre barres: de bandera a senyera», dins DIVERSOS AUTORS, *Símbols i mites a l'Espanya contemporània*, Reus, Centre de Lectura de Reus, 2001, p. 11-30; Magí SUNYER, «La Guerra de Secessió a la poesia romàntica catalana», dins DIVERSOS AUTORS, *Símbols i mites a l'Espanya contemporània*, Reus, Centre de Lectura de Reus, 2001, p. 163-189; M. SUNYER, *Els mites nacionals dels catalans*, Vic, EUMO-Societat Verdaguer, 2006; Jordi LLORENS, *La Unió Catalanista: dels orígens a la presidència del Dr. Martí Julià (1891-1903)*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1991; Jaume COLOMER, *La temptació separatista a Catalunya. Els orígens (1895-1917)*, Barcelona, Columna, 1995; i Enric PRAT DE LA RIBA, *La Nacionalitat Catalana*, Barcelona, Edicions 62, 1978, p. 42-45.

6. L'art

MARCS SIMBÒLICS BÀSICS	DEFINICIONS BÀSIQUES. RELATS FONAMENTALS	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL	SÍMBOLS SUBSIDIARIS	DEFINICIONS BÀSIQUES	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL
L'ART	El romànic i el gòtic, com arts nacionals, com a arts de l'època esplendorosa de Catalunya. El romànic i el gòtic com a arts espirituals, que contenen i reverberen la idiosincràcia catalana, com a <i>arts catalans</i> .	Regionalisme catòlic i Modernisme sobretot.			
	La terra, la natura, com a principi artístic actiu.	Modernisme.			
	Els Museus. La museïtzació artística com a factor de construcció nacional.	Regionalisme. Modernisme. I Noucentisme sobretot.			

7. El dret

MARCS SIMBÒLICS BÀSICS	DEFINICIONS BÀSIQUES. RELATS FONAMENTALS	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL	SÍMBOLS SUBSIDIARIS	DEFINICIONS BÀSIQUES	ÀMBITS DE RECREACIÓ IDEOLÒGICA I CULTURAL
EL DRET	El dret civil català com a exponent bàsic del règim de convivència i organització dels catalans.				